

PM Fågelinventering

Kristineberg, Stockholms stad, 2022

Innehåll

På uppdrag av:

Kontaktperson: Viktor Hoas Ströman
E-post: viktor.hoas.stroman@ncc.se

Uppdraget:

Projektledare: Håkan Ignell
Författare: Edwin Sahlin
Fältinventerare: Björn Sjögren
Kvalitetssäkring: Mova Hebert
Callunas interna projektkod: HIL0506

Calluna AB:

Linköpings slott
582 28 Linköping
Org.nr: 556575-0675
Växel: +46 13-12 25 75
www.calluna.se

Rapporten citeras enligt följande: Sahlin, E. (2022). PM Fågelinventering – Kristineberg, Stockholms stad, 2022. Calluna AB.

Foton: © Calluna AB om inget annat anges.

Sammanfattning	3
Bakgrund	3
Uppdrag och syfte.....	3
Häckande fåglar i Sverige.....	3
Artskydd avseende fåglar	3
Metod	4
Häckfågelinventering	4
Resultat	5
Kartor	5
Sammanställning arter från fågelinventeringen.....	6
Utsök Artportalen	8
Diskussion	9
Livsmiljö för fåglar	9
Om behov av vidare artskyddsbedömning	9
Referenser	10
Bilagor	11
Bilaga 1. Tabell över häckningskriterier	11

Sammanfattning

Calluna AB har på uppdrag av NCC under 2022 utfört en enklare häckfågelinventering vid Kristineberg i Stockholms stad. Inventeringen bestod av tre fältbesök under maj och juni.

Totalt bedömdes 20 fåglar häcka (häckningskriterier från möjlig till säker häckning), varav 7 är så kallade prioriterade arter (se faktaruta s 4). De prioriterade arterna är björktrast (NT), fiskmås (NT), gråsparv (-50%), grönfink (EN), skogsduva (-50%), stare (VU, 50%) och svartvit flugsnappare (NT).

Av naturmiljön inom inventeringsområdet är det framför allt de gamla ekarna som höjer områdets värden för fåglar. Calluna bedömer att vidare artskyddsutredning inte är aktuell med hänsyn till den föreslagna placeringen av ny byggnad (se figur 4). Skulle dock förslaget göras om så att ett flertal av jätteekarna skulle avverkas skulle Calluna rekommendera att se över behovet av att utreda hur de prioriterade fågelarterna skulle påverkas och om skyddsåtgärder behövs för att inte riskera att förbud skulle kunna utlösas enligt artskyddsförordningen (ASF)

Bakgrund

Uppdrag och syfte

Calluna AB har 2022 fått i uppdrag av NCC att utföra en enklare fågelinventering i delar av Kristineberg i centrala Stockholm. Fågelinventeringens syfte är att konstatera vilka fågelarter som förekommer och hur de nyttjar området. Kunskapen är tänkt att användas i planering och genomförande av åtgärder så att nödvändig hänsyn tas till fågelfaunan i samband med ny detaljplan.

Häckande fåglar i Sverige

I Sverige häckar cirka 250 fågelarter regelbundet. Förutom dessa tillkommer årligen ett antal mer eller mindre vanligt förekommande tillfälliga besökare. I EU:s fågeldirektivs bilaga 1 (2009/147/EC) upptas 66 av de svenska häckfågellarna, vilket innebär att de arterna anses särskilt viktiga samt att särskilda skyddsområden skall utpekats för dem.

På den svenska rödlistan finns 116 fågelarter upptagna, varav 61 bedöms vara hotade och ha en sämre status än kategorin *NT Nära hotad* (SLU Artdatabanken, 2020). Rödlistningen innebär inte något formellt skydd utan fungerar som en riktlinje som beskriver artens risk att dö ut.

Artskydd avseende fåglar

Den svenska lagstiftningen för skydd av fågelfaunan bygger på EU:s fågeldirektiv. Direktivet är införlivat i den svenska lagstiftningen, bland annat genom artskyddsförordningen (2007:845). Enligt 4 § artskyddsförordningen är alla vilda fåglar fridlysta.

Efter de förändringar i artskyddsförordningen som trädde i kraft 1 oktober 2022 publicerade Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen en gemensam tolkning rörande fridlysning av fåglar i samband med skogsbruk. Denna PM understryker att de förändringar som genomförts i artskyddsförordningens 4 § inte heller framledes ska tolkas som ett individskydd vid verksamheter som exempelvis skogsbruk, som har ett annat syfte än att avsiktligt fånga eller döda fåglar, eller förstöra eller skada deras bon (Naturvårdsverket 2022).

Mot bakgrund av detta är det viktigt att i utredningsarbetet och vid bedömning av påverkan fokusera på att en störning, särskilt under häcknings- och uppfödningstid, inte påverkar populationen negativt, samt att undvika påverkan på särskilt hotade arter med en negativ

populationsutveckling, det vill säga arter vars population och bevarandestatus riskerar att påverkas negativt av en verksamhet. Se faktaruta nedan för Naturvårdsverkets rekommendationer gällande prioritering av fågelarter.

RÖDLISTADE ARTER

Rödlistningen visar risken att en art dör ut. Bedömningen görs bl.a. genom att jämföra artens populationsstorlek, populationsförändring, utbredning samt grad av habitatfragmentering mot en uppsättning kriterier.

Som **rödlistad** benämns de arter som uppfyller kriterierna för någon av kategorierna:

- Nationellt utdöd (RE)
- Akut hotad (CR)
- Starkt hotad (EN)
- Sårbar (VU)
- Nära hotad (NT)
- Kunskapsbrist (DD)

Som **hotad** benämns de rödlistade arter som kategoriseras som antingen CR, EN eller VU.

Rödlistningsangivelser i denna utredning följer den senaste rödlistan från Artdatabanken.

NATURVÅRDSVERKET'S REKOMMENDATION GÄLLANDE PRIORITERING AV FÅGELARTER

Alla vilt förekommande fågelarter är skyddade enligt 4 § artskyddsförordningen. Naturvårdsverkets vägledning säger dock att följande grupper bör prioriteras även om alla fågelarter omfattas:

- Arter markerade med B i artskyddsförordningens bilaga 1 (betyder att de är upptagna i bilaga 1 till EU:s fågeldirektiv).
- Rödlistade arter.
- Arter vars populationer har minskat med 50 % eller mer sedan 1980.

Metod

Häckfågelinventering

Fågelinventeringen utfördes genom en variant av linjetaxering där inventeringsområdet genomströvades med korta stopp (punkttaxering) för att spana och lyssna efter förväntade och eventuellt förekommande arter.

Besöken genomfördes tidigt på morgonen och under väderförhållanden som varken störde inventerarens observationsförmåga eller väsentligt påverkade fåglarnas aktivitet, d.v.s. ingen inventering gjordes vid stark blåst eller ihållande regn. Inventeringsarter var alla arter som observerades med häckningskriterier. Alla observationer registrerades (med typ av aktivitet, se bilaga 1) i inventeringsverktyget (Fieldmaps för ArcGIS) på smartphone. När samtliga fältbesök var klara, gjordes en enklare revirkartering vid vilken antalet revir bedömdes (utifrån förekomst, typ av aktivitet och även hänsyn till föredragen biotop).

Inventeringarna utfördes vid tre olika besök under häckningssäsongen 2022, den 13/5, 29/5, 6/6 av erfaren fågelskådare Björn Sjögren.

Resultat

Kartor

Figur 1. Karta över prioriterade arter (rödlistade, $\geq 50\%$ minskning 1980-2018, bilaga 1 fågeldirektivet). Kartmarkeringarna motsvarar platser där fåglar bedömts ha revir, exempelvis där en fågelart observerats sjunga eller på andra sätt kunnat knytas till platsen genom att den födosökt där vid ett eller kanske flera besök.

Figur 2. Övriga fågelarter.

Sammanställning arter från fågelinventeringen

Tabell 1. Fågelarter i bokstavsordning som noterades under inventeringen och bedöms häcka i inventeringsområdet. Prioriterade arter i röd text. 50% = negativ trend, $\geq 50\%$ populationsnedgång perioden 1980–2018. Rödlisterade arter utgår från 2020 års bedömning. FD = Fågeldirektivet hänvisar till arter markerade med B i bilaga 1 till Artskyddsförordningen.

Art	Högsta häckningskriterie	Rödlistad (kategori)	50 %	FD	Bedömt antal revir	Kommentar
Björktrast	Trolig häckning (7)	NT			2 revir	
Blåmes	Trolig häckning (8)				1 revir	
Fiskmåsar	Möjlig häckning (4)	NT			1 revir	Ett misstänkt par ses födosökande, möjligen att bo finns på tak i närområdet.
Gråsparv	Möjlig häckning (2)		x		1 revir	Tre individer ses födosökande vid ett av besöken i södra

						delen. Häckar ofta i håligheter i byggnader.
Grönfink	Möjlig häckning (3)	EN			1 revir	En individ sjungande centralt i området.
Koltrast	Trolig häckning (5)				1 revir	
Nötskrika	Möjlig häckning (2)				1 revir	
Pilfink	Trolig häckning (5)				1 revir	
Ringduva	Möjlig häckning (3)				1 revir	
Rödstjärt	Trolig häckning (5)				1 revir	
Skata	Trolig häckning (8)				1 revir	
Skogsduva	Trolig häckning (6)		x		2 revir	Häckar i håligheter, ofta i grova hålträd, främst ek.
Sparvhök	Möjlig häckning (2)				1 revir?	En individ ses endast förbiflygande.
Stare	Trolig häckning (7)	VU	x		1-2 revir	Möjligt bo i gammal ek i nordöstra området, tre individer observeras här.
Steglits	Möjlig häckning (3)				1 revir	
Svarthätta	Möjlig häckning (3)				2 revir	
Svartvit flugsnappare	Möjlig häckning (3)	NT			1 revir	
Sädesärta	Möjlig häckning (2)				1 revir	

Talgoxe	Säker häckning (16)				4 revir	
Trädgårds-sångare	Trolig häckning (5)				2 revir	

Utsök Artportalen

Som komplement till inventeringen har ett utsök gjorts i Artportalen för perioden 2000–2022. I utsök har sökkriterier använts för rödlistade och fåglar upptagna i bilaga 1 till fågeldirektivet, samt möjlig, trolig, och säkerställd reproduktion.

Utsök gav 44 sökträffar av 6 arter, varav samtliga redan har observerats under Callunas inventering.

Cirka 180 m väster om inventeringsområdet finns ett "uggleträd" där kattuggla observerats under 2020–2022, hålträdet är beläget strax norr om Kristinebergsskolan. Under 2020 lyckades även kattugglorna med häckning vid slottsparken. Kattuggla är dock inte en prioriterad fågelart och sökningen var gjord med andra kriterier än de ovan.

Figur 3. Gråsparv (hane), en art vars population i Sverige minskat $\geq 50\%$ under perioden 1980–2018 och ingår därför som prioriterad art.

Diskussion

Livsmiljö för fåglar

Framför allt är de grova ekarna i området den struktur som lyfter inventeringsområdets värden för fåglar. Förekomst av exempelvis skogsduva (-50%) är ett exempel på det, skogsduva häckar föredragsvis i gamla ekar med håligheter. Skogspartiet består även av andra trädslag, framför allt lövträd, och ädellövträd som exempelvis ask. Fältskiktet är mestadels naturligt och på några ställen finns gräsmarker som bidrar med födosökmiljöer för exempelvis stare (VU) och björktrast (NT). Trots inventeringsområdets ringa storlek finns förutsättningar för ett flertal fågelarter att häcka här. Revirhävande svartvit flugsnappare (NT), grönfink (EN), rödstjärt och svarthätta är även det arter som indikerar att trädmiljön här har värden för fåglar.

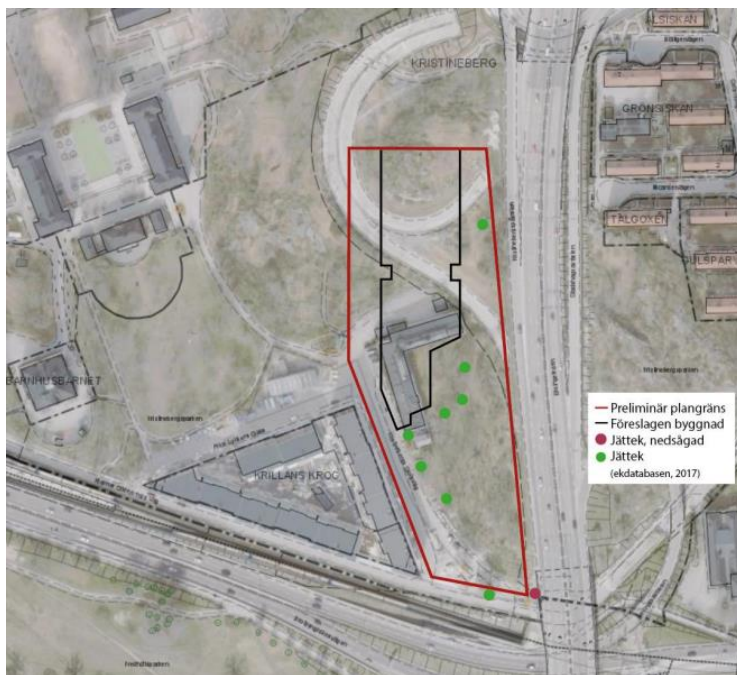
Närheten till trafikerade vägar och bebyggelse orsakar en viss störning för fåglar i nuläget och innebär att känsliga fågelarter i större utsträckning undviker området, t ex. arealkrävande hackspettar och rovfåglar som ofta undviker mänsklig närvaro.

Av träden är hålträden särskilt viktiga ur fågelsynpunkt då dessa bidrar med viktiga boplatser för hålhäckande fåglar. Utan tillräckligt med födosökmiljö i närheten till ett hålträd försvinner dock funktionen för ett flertal fågelarter. I dagsläget finns inte någon sådan risk med stora öppna markytor med gräs och buskar i närheten.

Inventeringsområdet har inte några höga värden som rastplats för fåglar, även om det lokalt kan bidra genom exempelvis bärande träd och buskar.

Om behov av vidare artskyddsbedömning

Som föreslagen placering av byggnad är gjord (figur 4), där naturmiljö i stor utsträckning och inte minst jättekarna i området kan stå bevarade bedöms att en vidare artskyddsutredning för fåglar inte är aktuell. Skulle dock förslaget göras om så att ett flertal av jättekarna skulle avverkas skulle Calluna rekommendera att se över behovet av att utreda hur de prioriterade fågelarterna skulle påverkas och om behov av skyddsåtgärder finns för att inte riskera att förbud skulle kunna utlösas enligt artskyddsförordningen (ASF).

Figur 4. Föreslagen placering av byggnad från startpromemoria för Kristineberg 1:10 (Stockholms stad 2021).

I samband med uppdateringen av lagtexten 1 oktober 2022 av paragraf 4 i ASF, lämnade Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen en PM (Naturvårdsverket 2022) med tolkning av ändringen där de nämner att tidsperioden 1980 och framåt, gäller för de prioriterade fågelarterna i artskyddet. Det vill säga, inte perioden innan som var 1975–2005. Det medför i det här projektet att rödstjärt som tidigare var prioriterad inte är upptagen på den listan, medan skogsduva nu är upptagen på listan över prioriterade arter. Det medför att påverkan på ekarna med håligheter även medför påverkan på den prioriterade fågelarten skogsduvans boplats/er.

Rekommendationer

Nedan nämns ett antal generella saker att tänka på för att minska påverkan på fåglar i exempelvis ett exploateringsprojekt. Det kan vara:

- Avverka inte träd under fåglarnas häckningstid, då en uppenbar risk finns för att fåglar störs och kan dödas (ägg riskerar att förstöras om bon förstörs). Häckningstiden är generellt mars-augusti beroende på art, väder och antalet kullar. Behöver träd ändå tas ner under häckningstid rekommenderas att undersöka förekomst av fågelbon noggrant innan avverkning.
- Tillämpa skadelindringshierarkin, i första hand bevara viktiga strukturer för fåglar, t.ex. hålträd, och i andra hand använda skadelindrings-/skyddsåtgärd eller kompensationsåtgärd i närheten.
- Exempel på skadelindrings-/skyddsåtgärd för hålhäckande arter är att sätta upp fågelholkar, för känsliga arter med mycket höga krav på livsmiljön kan det vara svårare att sätta in sådana åtgärder.
- Spara buskmiljöer i skogsbryn eller på andra håll inom projektområdet är en åtgärd som kan vara viktig för att minska påverkan för arter som gråsparv (-50%).

Referenser

Birdlife Sverige (2022). *Program för fågelskydd och naturvård. Version 2022-02-12.*

Naturvårdsverket (2009). *Handbok för artskyddsförordningen. Del 1 och 2. Handbok 2009:2 och 2009:3.* ISBN 978-91-620-0160-5 och 978-91-620-0161-2.

Naturvårdsverket (2022). *Ny vägledning – tolkning av förändringar i artskyddsförordningen – fridlysning fåglar i samband med skogsbruk.* Diarienumr. NV-04718-22

<https://www.naturvardsverket.se/globalassets/media/dokument/vagledning/nv-vagledning-tolkning-av-forandringar-i-artskyddsförordningen-fridlysning-faglar-i-samband-med-skogsbruk.pdf>

SLU Artdatabanken (2020). *Rödlistade arter i Sverige 2020.* SLU, Uppsala.

SLU Artdatabanken (2022). *Artfakta – naturvård.* SLU, Uppsala.

Stockholms stad (2020). Kristineberg 1:10 – tjänsteutlåtande start PM.

<https://etjanst.stockholm.se/Byggochplantjansten/pagaende-planarbete/planarende/2020-17219>

Svensk fågeltaxering (2021). *Svenska fågelindikatorer (utdrag ur Årsrapporten för 2021).* LU, Lund.

Webbsidor

Eionet där all data som Sverige rapporterade enligt fågeldirektivet 2019 finns publicerad. Täcker perioden 1980-2018 (mest aktuella) <https://nature-art12.eionet.europa.eu/article12/report?period=3&country=SE>

Bilagor

Bilaga 1. Tabell över häckningskriterier

<i>Möjlig häckning</i>	<i>Säker häckning</i>
1. Obs under häckningstid	11. Avledningsbeteende, adult spelar skadad
2. Obs under häckningstid och i lämplig biotop	12. Använt bo påträffat
3. Sjungande hane eller andra häckläten	13. Nyligen flygga ungar eller dunungar (borymmare)
4. Par i lämplig biotop	14. Adult in/ut från bo på sätt som visar att boet är bebott
<i>Trolig häckning</i>	15. Adult med exkrementssäcker
5. Permanent revir (>2 dagar)	16. Adult med föda till ungar
6. Spel, lekar, parning	17. Äggskal påträffade
7. Besök vid sannolik boplats	18. Bo där adult setts ruvande
8. Adult upprörd, varnande på grund av ägg eller ungar i närheten	19. Bo där ungar hörts
9. Adult med ruvfläckar	20. Bo där ägg eller ungar setts
10. Bobygge, utgrävning eller uthackande	